

LitAit

**FERIȚI-VĂ SĂ AVEȚI DREPTATE PEA REPEDE,
PREA DEVREME - CA SĂ AVEȚI LA CE VISA.**

NICHITA STĂNESCU

PUBLICAȚIE LUNARĂ DE CULTURĂ,
APARE LA TÂRGU-MURES, SUB EGIDA ONORIFICĂ
A FILIALEI LOCALE
A UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA
EDITOR: PPA GIURGEA-ADRIAN-ARMAND - EDITURA LITART

ISSN: 2067 - 5240
SE DISTRIBUIE GRATUIT
AUGUST-SEPTEMBRIE 2015 | ANUL VI | NR. 8-9 (65-66)

CELE DOUĂ JUNONE

(1) Pictura pe care o „dezvăluie” în cea mai recentă expoziție a sa **BIRÓ KÁLMÁN ENIKŐ** ducă cu îndreptățire cu gândul spre abstracțiune ca reprezentare iconică, încercând să redea de la bun început substanțialitatea cu mijloacele feericului, a preciziei curate și transparente dar și a imaterialului.

(2) În poala naturii unde se păstrează cheia misterioasă a lumii, în străfundurile creației spre care o îndreaptă căile inimii, **MANA BUCUR**, menită să meargă într-acolo, caută adâncimile în străfundul cărora, ea a însușit încă din anii formării sale la academia clujeană sub bagheta magic-misterioasă a Anei Lupaș și a lui Mircea Spătaru, trebuie regăsite primordiile.

PAG. 10-11

Luciditate și ficțiune

Julian BOLDEA

AȘA CUM SE ÎNFĂȚIȘEAZĂ ACUM, CU INTEROGAȚILE SALE, CU INTRANSIGENȚA MORALĂ, CU IDEATICA TENSIONATĂ, POLIVALENTĂ ȘI FERM ARTICULATĂ, CREAȚIA DANEI DUMITRIU NI SE PREZINTĂ CA O OPERĂ DE CERTĂ VALOARE ȘI CONSISTENȚĂ...

PAG. 3

Șezătoarea literară de la Giuluş

**Poezii de
Ion Horea
Eugeniu Nistor**

PAG. 4-5

Cronica videoclipului

Indila: Dernière danse

Călin CRĂCIUN

ARTIȘTII AUTENTICI AU HARUL PREMONIȚIEI. ÎN URMĂ CU MAI BINE DE UN AN FĂCEA FURORI PIEȘA DERNIÈRE DANSE, A UNEI ARTISTE PÂNĂ ATUNCI NECUNOSCUTE, INDILA. MI-A ATRAS ATENȚIA PRIN MELODIE, INTERPRETAREA ARTISTEI ȘI, DE ASEMENEA, PRIN VIDEOCLIP...

PAG. 2

FestLit Cluj 2015

ÎNTRE 4 ȘI 6 OCTOMBRIE 2015, SE DESFĂȘOARĂ CEA DE-A DOUA EDIȚIE A FESTIVALULUI NAȚIONAL DE LITERATURĂ, FESTLIT CLUJ 2015.

PAG. 7

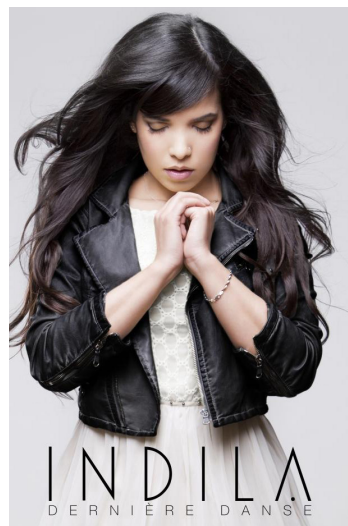
Călin Crăciun

Artiștii autentici au harul premoniției. În urmă cu mai bine de un an făcea furori piesa *Dernière danse*, a unei artiste până atunci necunoscute, Indila. Mi-a atras atenția prin melodie, interpretarea artistei și, de asemenea, prin videoclipul care dezvoltă tema emigrantului sau a pribeagului. I-am dedicat atunci o analiză în „Vatra”, pe care o republic aici așa cum era, cu excepția câtorva corecții de tehnoredactare, datorită actualității ei, la abia un an de când artista a (pre)simțit fiorul tragic al fenomenului emigrației.

La încheierea primului trimestru din 2014, se poate spune că puține noi videoclipuri demne de luat în seamă au rulat pe canalele muzicale românești. Dintre cele autohtone nu mă pot încumeta să spun că vreunul depășește nivelul lălaielii strict comerciale, iar cele străine sunt puține, dar măcar sunt. O surpriză plăcută și oarecum surprinzătoare este piesa Indilei, *Dernière danse*. Surprinzătoare în primul rând pentru că e de succes fie și cântată în franceză, limbă care pătrunde tot mai greu prin topurile autohtone și internaționale, dominate absolut de cântecele în engleză. O dovadă în plus că muzica valoroasă contează mereu mai mult decât moda lingvistică. Tot la capitolul surprize plăcute aș puncta imaginea artistei, mi-zând, la fel ca și melodia piesei, de altfel, pe note retro franțuzești, cărora le suprapune, cât se poate de armonios și de firesc pentru mixajul ei cultural și genetic, diafane inflexiuni indiene. Indila are în videoclip o senzualitate ingenuă, candidă, în contrast total cu eroticoșenia ostentativă, pe cât de vizibil trucată pe atât mai mult și de prost gust, care predomină pe canale vreo 22 de ore zilnic.

Stările pe care le transmite melodia sunt destul de complexe, pendulând pe alocuri între extreme. Predomină melancolia, însingurarea și teama, tonalitatea gravă, dar nu fără a fi contrabalansate de zâmbetul speranței, de evadarea inocentă

în secvențe ludice juvenile. Toate acestea par conștientizate, întâmpinate cu luciditate, însă e prezent și contrastul strident prin întâmpinarea naivă a pericolului. În fond, putem spune că totul ține de o descoperire și asumare a destinului. Indila cântă dând impresia de cursivitate neîntreruptă pe secvențe ample. Sunetele ei sunt armonizate perfect chiar și atunci când dă expresie unor astfel de stări antagonice. Trecerile de la un registru la altul, de la o stare la alta le realizează cu o naturalețe și dezinvoltură totale, regăsite nu doar la nivelul sonor, ci și al mișcării corporale și al mimicii, creând senzația

plutirii ori a deplasării într-un fluid. Încărcătura lirică e deci substanțială, iar timbrul talentatei cântărețe și vocea ei melodioasă, au capacitatea s-o transmită deplin.

Nici textul nu este lipsit de consistență, potrivit-se melodiei. Tematica lui de suprafață intră în categoria cântecelor de dragoste. Drama despărțirii și căutării dezorientate a cuiva drag iese în prim plan („Rătăcesc singură prin metrou,/ Un ultim dans,/ Ca să uit măhnirea mea adâncă./ Vreau să evadez, să iau totul de la capăt./ Oh, dulcele meu chin...”). Trăirile de care vorbeam sunt prezente și aici, într-o formă ceva mai voalată, ce-i drept, căci, trebuie totuși spus, versurile, luate separat de context, nu se ridică la nivelul artistic al melodiei. Vremea când melodia și textul aveau, în cazul restrâns al cântecelor, desigur, statură estetică similară se pare că a apus demult. Totuși, raportate la context, se întrezărește și în dosul versurilor ceva din mixajul

Indila: *Dernière danse*

complex al trăirilor semnalate. Ele sunt reunite în motivul Parisului, care devine simbolul speranței împlinirii erotice, dar nu mai puțin al celei în planul social („Puțină iubire, un pic de miere/ Și eu dansez, dansez, dansez...”) și totodată al pericolelor ce pândesc la tot pasul („În tot Parisul mă las pradă/ și plec în zbor, zbor, zbor, zbor”; „Și în vacarm, alerg și mă tem. Oare e rândul meu?”).

Un plus artistic vine însă datorită imaginii. Videoclipul, prin scurta poveste pe care o construiește, mută atenția asupra temei emigrantului. E vorba de o fată dezorientată, a cărei singură avere pare un mic geamantan cu câteva haine, dată afară din locuință de o proprietară, poate chiar rudă sau, deși cam greu verosimil, mamă denaturată, cu chip amenințător, lipsită de vreo urmă de milă sau de omenie, care poate fi interpretată și ca o metaforă a expulzării din propria țară. Perspectiva ei e deci rătăcirea pe străzi și prin parcuri dominate de pericol sau agresivitate, în căutarea la întâmplare a unui reper vag (iubitul, un membru al familiei ori vreun prieten?) prins într-o fotografie. Trecători indiferenți sunt gata s-o prăbușească pe trotuar izbînd-o cu umărul, un șofer grăbit o agrează verbal, o furtună năpraznică e pe cale să izbucnească, declanșând în cei prezenți instinctul conservării, individualismul, egoismul și indiferența la drama semenului. Totuși, un dram de omenie se întrezărește și aici. Un personaj feminin care pare să fi atins pragul succesului social și împlinirea în plan personal, afectiv, sugestie dată de îmbarcarea sa într-o mașină luxoasă sub protecția galantă a unui bărbat care-i deschide portiera de partea pasagerului protejînd-o cu umbrela, o privește inițial surprinsă, dar expresia alunecîndu-i înspre compasiune. Scena merită privită cu atenție fie și numai pentru surprinderea jocului excelent al actriței. Dar, mai mult, pentru semnificația ei în cadrul „poveștii”. Femeia respectivă pare a se recunoaște pe sine în fata care rătăcește dezorientată pe străzi nerealizînd pericolul la care e expusă. Totuși, omenia femeii se oprește la privirea compasională. Niciun gest filantrop, nicio altă formă de comunicare nu încearcă. Fiecare cu destinul său. Iar față de ce îi dovedește destinul până acum fata se refugiază uneori în pași ludici, jucînd parcă într-o versiune mult mai modernă și infinit mai evazivă a lui „Alice în

țara minunilor”.

Scenariul e deci predominant realist, prinzînd schema universală a celui care-și caută rostul într-o lume nouă, pe cât de promițătoare, pe atât și de ostilă. O turnură spre oniric, cu implicarea, inevitabilă, a unei doze de fantastic, intervine în momentul în care himera pericolului e reprezentată de scenariul unei furtuni devastatoare. Cerul e înnegrit, corbii se învârt pentru a adulmea vreun prim stîrv. Adaptați parcă unui astfel de eveniment, unii oameni se baricadează în clădiri, în timp ce alții încearcă panicați să fugă de urgie. O figură ce se distinge din gloată e o fetiță care se refugiază într-o mașină, poate cea care va avea destinul protagonistei, apărînd în secvențe singură, fără vreun părinte. În tot acel vacarm, pe fondul muzical cu cea mai mare intensitate lirică din piesă, urmat de tonalitatea misterioasă și tonică a unui cor, tînăra e singura care merge cu obstinație împotriva curentului și înfruntă stihia. Poate fi vorba de cântecul de lebădă sau de un marș funebru,

dar nu mai puțin de punerea sub control a unor temeri și odată cu aceasta de urmarea, într-un final, a unui destin pozitiv. Toate posibile și nicuna certă, căci videoclipul se încheie cu trezirea fetei pe o piatră lată în parc, continuîndu-și rătăcirea, dar pierzîndu-și fotografia cu reperul căutat. Faptul e simbolic. Odată cu ea se pierde o parte din memorie sau din trecut, la fel ca identitatea.

Dernière danse e deci unul din puținele videoclipuri lansate în acest an ce merită văzute, distingîndu-se net de comercialele ce se îmbulzesc pe canalele noastre muzicale.

Luciditate și ficțiune

Iulian Boldea

Prin volumul de nuvele *Migrații* (1971) și, mai ales, prin romanele *Masa zarafului* (1972), *Duminica mironosițelor* (1977), *Întoarcerea lui Pascal* (1979), *Sărbătorile răbdării* (1980) sau *Prințul Ghica* (1982-1986), Dana Dumitriu s-a impus ca una dintre vocile singulare ale prozei românești postbelice, scriind, în anii '70, „cel mai radical roman psihologic” (Nicolae Manolescu). Eserile critice (*Ambasadorii sau despre realismul psihologic, 1976 și Introducere în opera lui C.A. Rosetti, 1984*) întregesc profilul unei opere ce exprimă intranzigență morală, luciditate și tensiune a ideii. Dincolo de unele ecouri, asimilate cu tact, ale noului roman francez (vizualizarea febrilă a detaliului, echidistanța notației, neutralitatea descriptivă), meandrele narativității din volumul *Migrații* (considerat de critică drept o carte despre *evadarea în interioritate*) expun, prin strategiile ficțiunii autobiografice, un conflict, vizibil uneori, alteori subînțeles, între existență și esență, între a fi și a părea, ilustrând o stare de impas, de criză existențială, finalizată prin retragerea eului din fața unui real agresiv, care infirmă o valorificare optimă a resurselor ființei. În nuvelele din acest volum (*Madrigal, Migrații, Împotriva migrațiilor și Firesc, prea firesc*) sunt redată fapte cu statut incert și complexe adolescențe, aporii ale identității sau ale comunicării interumane, toate subordonate unei teme privilegiate a operei Danei Dumitriu, aceea a eșecului, a ratării.

Masa zarafului e, simplu spus, un roman-parabolă, alcătuit din cinci confesiuni, ce redau spectacolul, moral și psihologic, al unei crize: o criză a claustrării, a închiderii în sine, o dramă a alienării, generând un acut sentiment al negativității, al eșecului existențial, al abandonării oricăror iluzii. „Zaraful” este, așa cum s-a mai spus, o imagine a unei paternități diforme, nefaste, ce conservă echilibrul familiei prin asumarea instinctului de conservare, prin apelul la inerție,

la închistare, la o atitudine existențială centripetă. Bazată pe interiorizare a viziunii, narațiunea e marcată de momente de analiză psihologică, descrierea obiectivă alternând cu imersiunile în interioritate, prin care evenimentele sunt transferate în registrul unei conștiințe ultragiutate. *Întoarcerea lui Pascal* evocă revenirea la propria familie a unui condamnat politic, circumscriind totodată unele toposuri recurente în proza autoarei (tema cuplului, relieful feminității, reflecția asupra inadapării, crizele bovarice, concilierea cu trecutul). Dacă Petra, personaj marcat de un anume bovarism eterat, oscilează dramatic între traumele solitudinii și dorința de autonomie, în căutarea unei concilierii oarecum culpabile, sora ei mai tânără, Ema, se detașează de servituțile afective și sociale ale unor legături impuse, asumându-și dificultățile și privilegiile unei opțiuni eliberatoare. În *Duminica mironosițelor* (carte cu structură și aspect de *policier* de amprentă psihologică), scriitoarea evocă avaturile existențiale ale unui cuplu; e vorba și de un roman-dezbatere, în cadrul căruia personajul principal feminin, Dora Iatan, își problematizează propriul destin, propria devenire, dar și relația cu Alex, marcată de o spionare reciprocă, de o permanență pândă, de o demonie a curiozității, în contextul unui „vid sentimental absolut”. Mecanismul epic al reinterpretării datelor evenimentale, ideea mistificării liber asumate, impasul comunicării sau toposul auctorial – toate sunt subordonate aceleiași teme privilegiate, a eșecului, a crizei ontologice, într-o construcție epică modernă, în care se intersectează modalități și procedee diverse, de la introspecție la observația realistă sau la analiza psihologică de incontestabilă subtilitate.

În *Sărbătorile răbdării* este denunțat mecanismul implacabil, alienant și stupid al „vieții casnice”, dominate de falsitate, de mistificare și culpă. Ghighi Nestorescu, o profesoară de limba română, suferind de un anume bovarism, are, la un moment dat, revelația inautenticității căsniciei sale cu Pavel, un individ orgolios, lipsit de orice înțelegere față de ea, și încearcă să se elibereze de această captivitate în care o plasează mistificarea, comoditatea, lipsa de orizont. Elementele dicțiunii epice care singularizează acest roman sunt tensiunea analitică, și

exercițiul valorizant radical, conducând la sugestia tematică a unei răbdări ce se transformă în infern al unei căsniciei ratate. Liniaritatea narațiunii nu exclude inserția unor evocări, după cum expunerea impersonală se îmbină cu monologul interior sau cu elemente ale confesiunii la persoana a treia. Dana Dumitriu configurează figuri feminine complexe, în opoziție cu bărbați indeciși, ezitanți, sau, dimpotrivă, autoritari și imprevizibili.

Prințul Ghica e o reconstituire istorică, în tonalitate obiectivă, a figurii lui Ion Ghica, surprins în perioada exilului postrevoluționar și a evenimentelor ce au pregătit unirea de la 1859. Cu o punere în scenă remarcabilă, cu un nuanțat simț al istoriei, romanul denotă cunoașterea și exploatarea unor strategii epice moderne, narațiunea fiind bine strunită, cu forță evocatoare și sugestivitate a detaliilor revelatoare.

Finalitatea romanului constă, o spune autoarea, în evocarea circumstanțelor în care „s-a deschis viața modernă a unei țări. O țară mică, «înghesuită între imperii»”. Evocând una dintre perioadele cele mai complexe, mai paradoxale și mai fascinante din istoria românilor, aceea a „adolescenței nației”, Dana Dumitriu desenează profilul unui personaj cu destin aventuros, cu o biografie spectaculoasă, încadrat într-o construcție narativă ce are însemne ale totalității (roman istoric, roman de dragoste, roman politic etc.). Pe scena unei istorii trepidante, Ion Ghica („omul secolului XIX”) e reprezentat în tușe sigure, dense, precise, personajul având gesturi și reacții adesea imprevizibile, dar și un profil riguros articulat, inserat abil în scenografia istorică, socială, morală a epocii, sau în contextul politic european.

Publicistica Danei Dumitriu cuprinde o tematică diversă, de la articole cu detentă conceptuală și conținut teoretic (privitoare la statutul criticii literare, la categoriile și modalitățile lecturii, la condiția epicii sau a literaturii feminine etc.), la cronicile literare și recenzii aplicate la volume de proză, poezie, critică sau eseu. Astfel, într-un articol intitulat *Critica literară sau dragoste cu discernământ*, din „România literară”, nr.1/1981, Dana Dumitriu definește critica drept „dragoste cu discernământ”, considerând că este necesar un echilibru între *critica de orientare* și *critica de evaluare*, echilibru care trebuie să se materializeze în așa-numita *critică activă*, acea formă de critică plasată în imediata apropiere a textului literar, ca producere de sens sau imagine emblematică a lumii. Este expusă aici și o tipologie a criticii literare, ce cuprinde *critica orientativă*, *critica cu finalitate*

teoretică, *critica analitică*, dar și *critica interpretativă*, sau cea de *creație*. De real interes e studiul consacrat romanului modern, *Ambasadorii sau despre realismul psihologic* (1976), în care sunt identificate și comentate particularitățile esențiale ale realismului psihologic (capitolul *Autoritatea personajului*), precum și articulațiile operei proustiene (*Acest străin eram eu însumi*), particularitățile creației lui Henry James („*Un locuitor resemnat și binevoitor al infernului*”), ale operei Virginiei Woolf (*Melodia neîntreruptă a vieții interioare*), ale creației Hortensiei Papadat-Bengescu (*O călătorie naivă pe ape și în adâncul lor*), sau ale romanului lui Lawrence Durrell (*Cuvintele – oglinzile nemulțumirii*). Constatând procesul de redefinire și refuncționalizare estetică pe care îl parcurge romanul modern, autoarea expune trăsăturile definitorii ale realismului psihologic (psihologia ca dat și act temporal, obiectivitatea relatării epice, prezența unei inteligențe narative cu o poziție privilegiată în aria narațiunii etc.), revelând, totodată, rădăcinile duale ale prozei moderne (realism obiectiv și analiză psihologică). Unitatea de perspectivă, conferită narațiunii de centralitatea *eului*, conduce la conturarea unui personaj care se revelează pe sine continuu, și care este reprezentat mai degrabă ca o *privire* ce absoarbe forme, culori, ritmuri ale eului și ale lumii, neexcluzându-se, desigur, o perspectivă plurală, convergentă asupra evenimentelor narative. „Ambasadorii” sunt, în fond, personajele (inteligențele centrale), care au „rolul de a fi și de a reflecta existența”. *Introducere în opera lui C.A. Rosetti* e o monografie marcată de echilibru de compoziție și viziune, dar e, de asemenea, cum s-a mai spus, un document psihologic ce conturează structura artistică ambiguă, paradoxală, tumultuoasă, a unui scriitor tipic romantic, nu lipsit de aventuri donquijotești, exaltat și patetic, în multe din actele existenței și ale operei. Personalitatea lui C.A. Rosetti e redată și interpretată cu concursul unei documentări minuțioasă, dar și prin prisma unei voințe de reconstituire istorică a unui timp și a unui context istoric, în care scriitorul și-a asumat un rol puternic conturat și asimilat în cele mai mici nuanțe. Așa cum se înfățișează acum, cu interogațiile sale, cu intranzigența morală, cu ideatica tensionată, polivalentă și ferm articulată, creația Danei Dumitriu ni se prezintă ca o operă de certă valoare și consistentă în peisajul literaturii române contemporane.

ȘEZĂTOAREA LITERARĂ DE LA GIULUȘ

POEZII DE EUGENIU NISTOR

SEMNUL

Iată, mamă, seara cade peste suflet;
în oglinda lunii pomii joacă goi,
toată așteptarea mea se opintește
la fereastra casei aburind de ploii.

Cai veniți de-aiurea nechezând prin vale
umplu iar ograda; iarba-i ca un fum;
barza cea bătrână a uitat să plece –
nu ne-nșeală, mamă, semnul ce-l văzum!

Iată, iarăși seara-mi urcă-n sânge graiul,
osiile lumii tot mai trec prin sat
și în cele patru vânturi se aude
glasul de zăpadă-al celui ce-a plecat...

GIULUȘ

La poarta satului, sub dealul
copilăriei, te mai doare
aceeași piatră străvezie
ce pare-o lacrimă de soare.
Și dacă treci și mai departe,
ulița sufletului lungă,
cine-ar putea – întors în sine –
până la capăt să-i ajungă?
...Rămâi cu fruntea pe obârșii,
în lacrimile celor duși
sub grâul fraged, grâu ce-așteaptă
zăpezi să cadă la Giuluș
și mai întoarce-te în vale
și lasă vântul să-ți rotească,
prin ochi, aceleași crânguri limpezi
și-aceeași osie cerească!

CÂNTEC DE ÎNTOARCERE

Pământ natal, cu înfloriți salcâmi
iluminând la tâmplele-amintirii,
pe litere, dacă mă-ntorc, eu îmi
adun în cântec viscolul privirii.

Că nu-i nimic mai pătimăș ca un
lunatic dor de-ntoarcere acasă
când se aprind pădurile de-alun
și se gătește glia de mireasă...

Întârzii parcă, și sub pragul casei
încă mai cântă greierii târzii –
se-aud copiii-n sânge și în oase-i
dealul acelei lungi copilării...

S-au îndulcit porumbele pe câmpuri,
călătoresc pădurile prin vânt,

mama veghează pe un grui țărăna
și îi astupă rănile plângând.

Mi-e dor de păsări și mi-e dor de lutul
aprins în taină seara pe gorgane,
pe unde piere-n aburi începutul
te caut mult, bunicule Ioane...

...Cum se coboară-n vale înserarea
se mai aud doar clopote de iarba –
satul și-atinge pântecul de stele
și-adoarme-ncet, cu greierii în barbă...

CÂNTECUL PĂRINȚILOR

Lumină caldă bunii mei părinți,
spălați și de zăpadă și de rouă,
cu măhuri de nuiele limpeziți,
țărăna din ograda-,n care plouă,

de-o vreme-ncoace, vise pân-la porți;
copiii voștri-s duși demult de-acasă,
zăpezile s-au așternut pe morți
și numai vântul fluieră în coasă...

Cât aș fi vrut să trecem, tată, iar
pădurile strălimpezi și bătrâne,
din clopotele-albaștrilor stejari
să ne-aiurească ghindele păgâne.

Când brazdele-aburesc ca niște pâini
și-amurgul curge-n fierul din brăzdar,
să coborâm cu stelele în mâini
și să ne cânte loitrele la car...

Și când se-adapă soarele în văi
sub roua-albastră-a ochiului bătrân,
pe oase de strămoși să punem clăi
cu galben dor, ca aurul din fân.

Pe unde-s, mamă, casa de pământ
și greierii lunatici din meleag?
Doar amintirea tremură-n cuvânt
și umbrele se sprijină-n toiag...

...V-ați reîntors în sânge de iobag,
și-n casa de țărăna și de trudă,
că șarpele fantastic de sub prag
își face cuibu-n lacrimă rotundă...

ELEGIE

Pune, mamă, grâu la poarta serii,
în ochii mei e-o margine de sat
pe care-adoarme sufletul câmpiei,
de cumpăna fântânii legănat.

Pune, mamă, grâu și pune pietre
și lacrimi pune, mamă, lângă porți –
pământu-acesta-i leagănul luminii,
dat să ne fie dragoste la toți.

Se strânge grâul, mamă – peste uliți
și pe ogor – împrăștie în vânt

un pumn de boabe, să sfințească rodul
acestui cald și limpede pământ.

Pune, mamă, grâu la poarta serii –
eu mă întorc cu carele în sat,
sub frunte duc viorile câmpiei
și dorul nesfârșit de secerat...

FURAT DE ORGA UNEI APE...

Mai port același neastâmpăr
de care-odată mai vorbeam,
când sub un deal, în amintire,
eram copil (ori nu eram),

În palme duc aceleași drumuri
cu codrii despletți în vânt,
acolo-n marginea colinei
și-a ulițelor de pământ.

Furat de orga unei ape
mai trec prin holdele de-acasă,
prin fânul strâns – zăpadă verde –
și mi se face dor de coasă

și, singur, pe un drum de piatră,
care coboară către sud,
sub arcul dealului albastru
pădurile de corn le-aud...

Și-n seara cu miresme crude
mai zăbovesc și eu o clipă,
cât satului – în cuibul serii –
îi sângerează o aripă...

Iar dinspre murmurul de crânguri
mi se năzare-nt-un târziu
pe râtul Ogrei, lângă-o punte,
bătrânul cioplitor Vlasiu...

Se-aud cristei și în cioturi
se-aprind pecețile de lemn –
în valea mea-i atâta taină
și-i dor de litere, etern!...

ÎN VALEA JUDELUI...

...Și, totuși, vorbele rostite
în graiu-aceia-n risipire
lumina lacrimii le-ntoarce
parcă de dincolo de fire...
Și-i numai vânt, și-s numai frunze
sub dealul unde, tremurați,
se-apleacă merii amintirii
să murmure pe cei plecați,
doar ochii tăi multluminosii
mai caută prin vale-un semn
în urma căruia strămoșii
să treacă-n carele de lemn
prin crucea drumurilor, plânsă
de-arțari cu clopoței de-argint...
În Valea Judelui e toamnă
și-auzi păduri călătorind...

ȘEZĂTOAREA LITERARĂ DE LA GIULUȘ

POEZII DE ION HOREA

Mai încet, bătrâne

Mai încet, bătrâne,
Las-o mai încet –
Viața, ca un câne,
Latră berechet.

Pentr-un colț de pâne,
Greu să fii poet.
Mai încet, bătrâne,
Las-o mai încet.

Ce-ți va mai rămâne
Când te crezi profet
Și prevezi un mâne
Însă ții secret?

Mai încet, bătrâne.

Verigă leagă pre verigă

Verigă leagă pre verigă
Și viața se arată lanț,
Chiar dacă foamea-n tine strigă
Și-n buzunar nu ai un sfaț.

Zăpezile încep să frigă,
Ai grijă să n-ajungi în șanț.
Verigă leagă pre verigă
Și viața se arată lanț.

Te mai învârti ca o durigă
Și te mai prinzi în câte-un danț,
Dar cineva din umbră strigă,
La tine ori la ceilalți'.

Verigă leagă pre verigă.

Îndeamnă caii, pune biciul

Îndeamnă caii, pune biciul
Și vezi că te așteaptă podul
De unde, să-ți încerce viciul,
Apare ursul, negrul, șodul.

Deschide beciului gârliciul
Și vinului dezleagă-i nodul.
Îndeamnă caii, pune biciul
Și vezi că te așteaptă podul.

Să nu mai faci pe măscăriciul
Și cântă altora prohodul
Ce lasă-n urma lui deliciul
Pe care-l știe tot norodul.

Îndeamnă caii, pune biciul!

Lumea-i o mare

Lumea-i o mare
Necunoscută,
Valuri amare,
Zări de cucută.

Nici o chemare
Nu te mai mută.
Lumea-i o mare
Necunoscută.

Din depărtare,
Ca o redută,
Ori mi se pare,
Noaptea pierdută,

Lumea-i o mare.

Sunt mai mult, mai puțin

Sunt mai mult, mai puțin,
Mai nimic, mai în toate,
Din tumult, din venin,
Pe sub dric, pe sub roate,

Om adult, om creștin,
Mă ridic, de se poate,
Sunt mai mult, mai puțin,
Mai nimic, mai în toate,

Și mă-ascult, și mă țin
Doar un pic și în coate,
Când, supus, mă închin
Și, mai mic, dus de gloate,

Sunt mai mult, mai puțin...

Iluziile sunt poveri

Iluziile sunt poveri
Și gândurile te apasă
Prin viața-n care parcă ieri
Te-ai prins ca peștele în plasă.

Și-acum, o teamă că-o să pieri
Pe nu știi unde, nu te lasă.
Iluziile sunt poveri
Și gândurile te apasă.

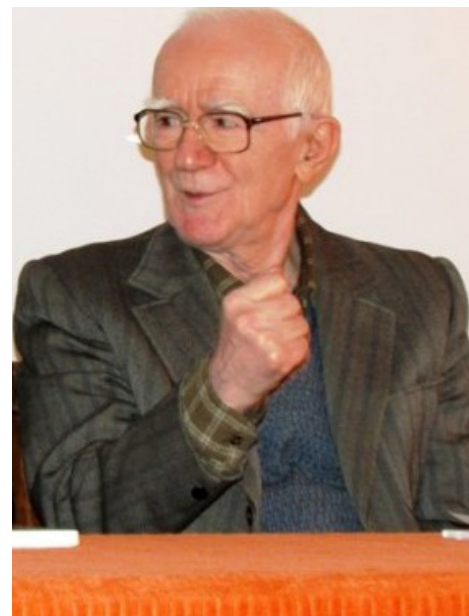
Când nici n-ai vrut să strângi averi,
Nici n-ai ajuns să ai o casă,
Degeaba cerul unei veri,
Degeaba câmpul de mătăasă.

Iluziile sunt poveri!

După-atâta timp

După-atâta timp,
După-atâta trudă,
Chiui în Olimp,
Ei să te audă.

Zei stau, în schimb,
Și te văd cu ciudă,
După-atâta timp,
După-atâta trudă.

Poate-așteaptă nimb
Fruntea ce asudă?
În zadar te plimb,
Tristă paparudă,

După-atâta timp.

De câte ești în stare

De câte ești în stare
Mai poți să mai arăți
De-aici, din depărtare,
De azi, din altedăți,

Când bate vântul tare
Pădurea de acăți,
De câte ești în stare
Mai poți să mai arăți

Cutare ori cutare,
E timpul, seama dă-ți,
Din umbră și uitare
Îți cer să te agăți

De câte ești în stare.

Acum adunați-vă, Iele

Acum adunați-vă, Iele
De unde vă știu, de neunde,
Mi-e dor cineva să mă-nșele,
Să văd cum ceva mi se-ascunde.

Închise-n ocol de nuiele
Ori în băltărișuri imunde,
Acum adunați-vă, Iele
De unde vă știu, de neunde.

Norocul în zilele mele
Cărór întrebări mai răspunde?
Să-mi spuneți, în nouri, în stele
E-ascuns, ori în piatră, în unde?

Acum adunați-vă, Iele.

SABINA MĂDUȚA ȘI „NICIODATĂ LIMAN”

Melania CUC

Rar mi-a fost dat să întâlnesc în sfera poetică românească din ultimii ani, o autoare înzestrată cert cu calitate lirice, dar care să își promoveze mai mult colegii de scris decât pe sine.

Pe Sabina Măduța am întâlnit-o cu multă vreme în urmă, într-un București al deceniului 80 din veacul trecut, pe atunci când Poezia avea valoare prin mesaj și profunzime, pe când poeții se adunau în cenacluri ca într-o rugă de biserică. Erau timpuri de restriște politică iar firimitura de cuvinte bine așezate în vers ne făcea să ne simțim membri ai unei confrerii aproape secrete.

Sabina Măduța scria sonete cizelate și frumos sunătoare ca niște clopoței de argint. Scria dar și recita din marea poezie a lumii. Avea har și fiecare clipă petrecută într-un astfel de context te ridica din genunchi, te făcea să ții capul sus.

Întâmplător sau ba, am debutat cam în aceeași perioadă cronologică, fiecare dintre noi cu câte o plachetă de poeme cuminiți și care nu atrăgeau excesiv lauda sau critica literară. Și totuși, declicul se produsese, și în paralel am beneficiat de spațiu publicistic în revistele de marcă ale vremii.

Ceea ce am remarcat încă de la început la Sabina Măduța, a fost bucuria scrisului, vraja care o ținea legată pe veci de un poem, indiferent dacă poemul era scris de ea sau de altcineva. Era fascinată de poezie, citea și scria, apoi nu o dată își invita prietenii în garsoniera sa din Drumul Taberei, unde făcea înregistrări pe banda magnetică. Documente de istorie literară. Toate acele

benzi, sunt convinsă că există și că ar putea deveni mărturie ale unui timp în care nu doar că evadam în literatură, dar căutam să rămânem verticali în fața problemelor pe care comunismul, aflat în faza sa acerbă, ni le impunea clipă de clipă.

Am citit la timpul respectiv DRUM, volumul de debut al Sabine Măduța. Apoi, am recunoscut valoarea versurilor sale în grupajele apărute în revistele literare. Am scultat-o cum recita pe scenă sau în studiourile Radiodifuziunii Române și mereu și mereu mi-am spus cu convingere: Este Poetă!

Nu m-am înșelat. Mă bucur că, după o retragere din lumea literară (retragere regretabilă dar asumată), după mai mulți ani de tăcere lirică, Sabina Măduța revine în forță.

Volumul NICIODATĂ LIMAN, apărut la Editura Aureo din Oradea în 2015, este o carte frumoasă prin grafica deosebită, dar este și o carte consistentă prin conținutul poetic, aș îndrăzni să spun că poate fi o carte-testament.

Sabina Măduța demonstrează aici că nu este o poetă de ocazie, că este un autor care și-a purtat mereu visul cu sine, l-a înmănat și l-a lăsat să iasă în lume, și-a dăruit rodul talentului cu generozitate.

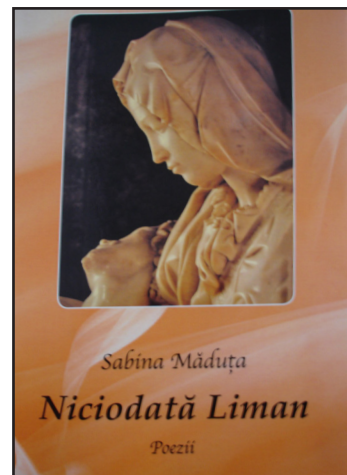
Dacă a avut un mentor? Indubitabil, Vasile Voiculescu i-a fost îngerul călăuzitor prin cerul liric. L-a venerat și l-a slujit, l-a urmat pas cu pas prin memoria generală, a scris și a vorbit lumii despre Vasile Voiculescu într-o perioadă în care acest uriaș fenomen al sonetului românesc se afla aruncat într-un con de

umbră grosolană. Sabina nu a tăcut, așa cum nu a tăcut în fața operei baronului Lowendall. Ea simțea marea Artistului dincolo de asperitățile vieții de fiecare zi, găsea o cauză nobilă pentru care să lupte. Și știa să lupte frumos, artistic și cu acel spirit de sacrificiu care nu se vede cu ochiul liber, care nu se trâmbițează pe străzile orașului.

Sabina Măduța, iubitoarea de Poezie, este pătimașă, luptă până la capăt pentru cauza în sine. Dar, EMINESCU! Luceafărul este pentru Sabina, ceea ce este aerul pentru un alpinist care vrea să atingă vârful Muntelui. Sabina Măduța a promovat și destui poeți tineri. Unii au demonstrat pe parcurs, alții s-au pierdut în valurile cotidianului. După 1989 a înființat Editura Florile dalbe, și s-a zbatut să scoată cărți care aveau ceva de spus. Vechea sa patimă literară, Vasile Voiculescu, a urmărit-o și în perioada aceea, și a publicat lucrări cu mare valoare literară.

Ca poet, Sabina Măduța nu scrie cu penița pe hârtie, ea scrie ca într-o rugă.

I-am citit cea mai recentă carte, *Niciodată Liman*. Nu mă așteptam să găsec un discurs poetic mai altminteri decât eram atât de obișnuită cu scrierile sale anterioare, dar... brusc mi-am dat seama că Sabina s-a schimbat, s-a maturizat scriitoricește, s-a retras imaginar la rădăcina universului său poetic și, conștientă sau ba, scrie profund, tot mai aplecată spre o zonă de interreferență între lumea celor ce au fost și lumea de astăzi. Scrie frust, aproape tăios, nu se mai lasă intimidată de canoanele sonetului clasic,

și ceea ce realizează în ultima vreme, este o poezie modernă, realistă, cu fațete în care durerile și întrebările personale devine un bun general.

Sabina Măduța, un Om care stie să facă sacrificii precum puțini alții, un poet ce aude Poezia cum iese și din gura suferindului, și din florile grădinii, și din bunătatea oamenilor.

Ea recunoaște drumul destinului său poetic, merge pe acel drum fără reținere și lumea iu-bitoare de poezie o înțelege, o iubește. Versurile sale sunt sincere, sintagme coagulate din libertate lăuntrică care i-a dat forță și curaj să meargă mai departe.

Ce mai aștept eu de la Sabina Măduța? Desigur că îmi doresc să-i citesc și viitoarele poezii, dar aș vrea și carte viitoare, un soi de jurnal venit din amintiri, în care, Sabina să aducă în pagina de carte, oameni și locuri, întâmplări și stări de conflict, detalii (ce se uită) ale unei lumi pe care ea o cunoaște atât de bine, și despre care ne-ar putea vorbi răspicat, așa, așa... ca în reportajele sale de odinioară, de la Radio România.

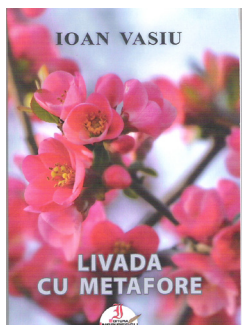
Felicitări, Sabi!

IOAN VASIU E UN SUPERB DESUET, MEREU ROMANTIC

- „LIVADA CU METAFORE”, EDITURA INSPIRESCU, 2015 -

Eugen EVU

La carte mignonă, cu lirică de notație, via Montale și cumva

retro-folk, se cere a scrie lapidar, reductiv, fulgurant, fix cum vede el, regresiv, serial telecinematic, perindat-panoramă, viața: „viața mea/ o bandă desenată/ precum un serial/ viața mea/ o floare de mușcată/ un cântec triumfal”... Ioan Vasile a fost și este un poet al iubirii, dornice și rodnice, cum ar spune Cezar Ivănescu, dar mai afîn ar înțelege Esenin...

Toate conotațiile semiotice sunt corelaționate la Natură, cu un pulsatoriu zvâc de vitalism care stă bine la anii lui... Elogiul femeii este cel dintotdeauna, preluat: „Femeia-i cui/ de cântec și de vis/ femeia, al vieții curcubeu/ femeia,

un poem/ încă nescriș/ femeia, al iubirii/ apogeu...”

Serenitatea acestei rostiri este „den bătrâni” dar și hedonistă, cum lirica cultivată de Păltinișenii lui Leahu și Guga. Arta lui Vasile este nirvanică, hierofanică, deloc vetustă, prin tematica însăși a perenității omului cu harfă-liră-chitară...

Cărticica este ca o „gară Simeria”, între semafoare care întrerup dus-întoarcerile vârstelor noastre: „la Simeria-n gară/ plouă cum-amintiri/ melancolia o învâț/ să zboare/ încerc să vând/ iluzii uneori/ convins că dragostea/ nicicând nu moare”... Ioan Vasile

are un rețetar propriu, în care rima caută și află conținutul enunțului, savuros poetizant, cum alfel? Livada (hermeneia lui), nu este cu vișini, ci cu „meri înfloriți”, unde îi e dor să alege, (sau) „prin câmpul de maci (păzitori de grâu, cum zise Dinescu) mi-e dor s-admir/ cum norii se iubesc/ mi-e dor de-un sat/ cu oameni mai săraci”... Nu îl credem când afirmă că „iubirea (e) ascunsă-n păcat/ îl credem când zice „cu soarta m-am împăcat/ cu mine însăși nu m-am împăcat”... Adevăratul motor (funcționabil cu brumă și rouă), îi este evocarea copilăriei, paradiziace, ea fiind „cel mai sincer vis”... Ioan Vasile e un superb desuet mereu romantic, mereu iubit de viață... un poet al interregnului dintre clorofilă și sânge, altfel spus, cuvinte...

DIN COPILĂRIE (1)

Nelu MĂRGINEAN

M-am născut iarna, în Postul Crăciunului. Zice că era zăpada mare, de peste o jumate de metru. Când au apucat-o pe mama durerile facerii, nașa, care locuia doar peste drum de noi, i-a luat pe frații mei, mărunței încă și ei (de șapte, cinci și patru ani) și i-a dus la ea. Sora mea râde și acum amintindu-și cum le-a făcut griș cu lapte, jâmbleașă – cum îi spunea nașa – destul de subțirică și le-a dat furculițe să mănânce cu ele. Grișul subțire se scurgea iute prin furculițe și-n gură nu mai ajungea aproape nimica.

– Lasă puii nănașii, zicea nașa, că-i mai bine cu furcuța că ni, nu-i multă jâmbleașă și dac-o băgați repede-n foale, vi-i foame peste-on ceas de vreme. Da' așa, are să vă para mai multa!

Tata a plecat repede cu o căruță de la colectiv de l-a adus pe Borșa, sanitarul, care era se pare și „moașa” satului, s-ajute la naștere. După ce totul s-a terminat cu bine, tata l-a luat pe Borsa și l-a dus la crama colectivului (tata era brigadier horticol și răspundea și de drama în care se făcea vin), unde s-a cinstit cu Borșa vreme de vreo două ceasuri. Tata bea rar și nici de data aia nu a băut prea mult, în schimb Borșa s-a amețit rău de tot de-a trebuit să-l ducă tata cu căruța pân-acasă. Acuma, tata nu s-a-mbătut, dar un pic „trenchen”, cum spunea el, tot a fost. Pentru că multă vreme s-a distrat unchiu-meu, fratele mamei, care era gestionar la bolda din sat, povestind că zărindu-l pe tata când îl căra pe Borșa acasă cu

căruța ca pe-un sac de grăunțe, a strigat după el: „Șogoreeee! Ce face soră-mea, mă?” La care tata cic-a răspuns: „Îmi face-on ficior!” Deci nu c-a născut, nu c-a făcut un fecior. De parcă eu eram în construcție, în fabricație și nu eram încă chiar gata.

Nu cred c-a trebuit să m-agăț prea mult de viață, mai degrabă s-a agățat viața de mine și am crescut fără să mă-ncercer prea multe boli. Și când vorbesc de boli, de bunăseamă că vorbesc de bolile prin care-i musai să treci: un pojar, o gripă, un guturai.

Mai în fiecare casă erau mulți copii... cinci-șase copii era lucru obișnuit. Dar erau case și cu zece-doisprezece copii. Mult mai târziu, am citit într-o revistă despre o comună din județul Bistrița-Năsăud, comuna Maieru, unde existau foarte multe familii numeroase. Explicația data de autorul articolului, era vădit sugubeață: cică dimineața devreme, pe la orele trei-patru, trecea un tren, calea ferată fiind chiar prin mijlocul satului. Gospodarii, treziți fiind din somn de zgomotul făcut de tren, iar până la ziua mai rămânând ceva timp, se puneau pe zămislit prunci. Și totuși, un pic de adevăr trebuia să fie devreme ce și la noi în sat cei care locuiau pe lângă calea ferată aveau, aproape toți, copii multi iar „mocănița”, care trecea pe la noi prin sat, ajungea-n haltă dimineața pe la ora trei jumate-patru fără un sfert. Inclusiv șeful de haltă, Petrea Gării cum îi spunea lumea, avea o droaie de copii. Dar erau și

unii care locuiau departe de calea ferată și totuși aveau mulți copii. Petrea Olteanului avea treizece; și, șancălos cum era, avea obiceiul să spună: „Am trișpe copii... trăbuia să am paișpe... unu' mi l-o luat Dumnezeo... n-ar ave noroc de el!” Lumea râdea da-și făcea cruce auzind așa cuvinte din gura lui. Peste deal, la Grebeniș, era cică o familie cu șaptesprezece copii. Și spuneau unii, nu știu dacă era adevărat sau nu, că într-o zi capul familiei se-ntorcea de la muncă și, zărind un copil ce se juca lângă pârâul de peste drum de casă, a strigat la nevastă-sa: „Tu, Marie... hai vezi, copilu' ăsta a nost' îi?” În familiile cu mulți copii, frații se creșteau unii pe alții. Că-n lumea satului și copiii, de mici, primeau responsabilități. De pe la patru-cinci ani și dacă păzeai trei găște și tot se chema că ai de făcut ceva. Sora mea avea doar cu cinci ani și jumătate mai mult ca mine, dar avea datoria să mă-ngrijească, să-mi dea de mâncare, să mă spele la fund. Că mama avea treabă de primăvara până toamna „pe hotar” cum se spunea și mai ales în vremea căpălitului numai seara ajungea acasa. Am ajuns că-i spuneam surorii mele „mamă” (și nu scapă niciodată prilejul să-mi amintească, răzând, asta).

N-am rămas prea mult mezinul familiei. După mine au mai venit încă doi și iată-ne șase de toți. Și Doamne, ce bine-i acuma că suntem atâția și că ne-ntălnim să depănăm amintiri de pe vremea copilăriei noastre, când cerul era mereu senin fără să fie secetă, când mereu găseam timp pentru orice, fără să fim, de fapt, fără de vreo treabă, mereu eram fericiți, fără ca traiul să ne fie pururi roz.

Numai pe ulița noastră, numită Gaură, Dumnezeu știe de

ce, eram o droaie de copii, deși nu erau mai mult de douăzeci de case. Mai mici, mai mari, mai ageri la minte sau mai prostălai, mai iuți sau mai moi, care cum i-a lăsat Dumnezeu. „Să mergem mâine cu vacile pe hodaie Sub Pom!” – venea unul cu ideea. Lucru era ca și făcut. Sub Pom era loc larg și de păscut și pentru jocurile noastre. Stăteam uneori cu vacile până se-ntuneca... și nu de dragul vacilor cât de dragul jocurilor de care nu ne puteam desprinde. Acolo pe pășune erau niște stâlpi de curent electric și de acolo pornea și spre satul nostru linia de cabluri întinse pe stâlpi înalți de beton. Iar acolo unde se făcea legătura între rețeaua principală și cea care cobora în sat era pe stâlp un soi de maneta, prinsă cu un lacăt mare. Lacătul nu era cine știe ce de greu de deschis. Așa că, ce ne-am gândit noi? Hai să desfăcăm lacătul, să tragem de manetă în jos, și să „luăm” curentul în sat. Dar ca să vedem mai bine cum se-ntâmplă, am stat cu vacile până târziu când în sat începuseră a licării becurile pe la casele oamenilor. Trăgeam maneta-n jos, în sat se făcea beznă. Ridicam maneta, iar s-aprindeau becurile. Și tot așa de mai multe ori. Și ne și-nchipuiam cum mai înjură-n sat câte unu': „Băga-s-ar dracu-n știa de la IREM, că ni cum își bat joc de noi!” Nu știau că, de fapt, noi eram... IREM-ul.

Copilăria... Nu puneți piedici copilăriei. E cea mai serioasă parte a vieții. Lăsați copiii să copilărească. În ciuda dorinței fiecărui copil de a deveni cât mai repede mare, pentru că el doar în statutul de adult vede libertatea de a fi și de a decide, nu-i încurajați niciodată această dorință. Să nu-i spuneți niciodată: „Să crești mare!” Lăsați copiilor copilăria iar dacă le-ați luat-o, dați-le-o-napoi. E dreptul lor.

FESTLIT CLUJ 2015

Între 4 și 6 octombrie 2015, se desfășoară cea de-a doua ediție a Festivalului Național de Literatură, **FestLit Cluj 2015**. Inițiat de Uniunea Scriitorilor din România și organizat de Filiala Cluj a USR, evenimentul reunește în inima Transilvaniei reprezentanți ai celor 20 de filiale ale Uniunii Scriitorilor. Timp de trei zile, Clujul va fi, din nou, capitala scrisului românesc. Programul cuprinde ronduri de gală ale scriitorilor, lecturi publice, simpozionale (anul acesta: *Scoala Ardeleană – începutul modernității românești și Farmacul etimologiilor. Elogiu limbii române*), un *Desant* scriitoricesc în facultăți, colegii, licee, biblioteci, lansări de carte etc. Se va acorda Marele Premiu al Festivalului.

De avergură națională și gân-

dit ca manifestare deschisă spre marele public, *FestLit Cluj* speră să contribuie la îmbunătățirea imaginii scriitorului în cetate, la o mai bună cunoaștere și apreciere a literaturii române contemporane, la diversificarea mijloacelor și metodelor de promovare a lecturii.

Oaspeți ai acestei ediții sunt: Nicolae Manolescu, Varujan Vosganian, Gabriela Adameșteanu, Adrian Alui Gheorghe, Aurel Maria Baros, Mircea Braga, Rodica Braga, Leo Butnaru, Al. Cistelean, Gabriel Coșoveanu, Dan Cristea, Daniel Cristea-Enache, Adi Cris-ti, Vasile Dan, Marius Dobrescu, Traian Dobrinescu, Gellu Dorian, Horia Gârbea, Ioan Holban, Ion Horea, Mircea M. Ionescu, Adrian Lesenciuc, Emil Lungeanu, Angelo Mitchievici, Eugeniu Nistor, Nico-

lae Oprea, Aurel Pantea, Antonio Patraș, Emilian Galaicu-Păun, Ioan Es. Pop, Nicolae Prelipceanu, Octavian Soviany, Cassian Maria Spiridon, Peter Sragher, Victor Gh. Stan, Cornel Mihai Ungureanu, Cornel Ungureanu, Răzvan Voncu, Mihai Zamfir.

Ei vor fi însoțiți la *Desant* de scriitori membri ai Filialei clujene a USR. Întâlnirile cu studenții și elevii vor avea loc la Colegiul Studentesc de Performanță Academică, Departamentul de Jurnalism al UBB, la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, în liceele și colegiile Clujului: G. Barițiu, N. Bălcescu, G. Coșbuc, M. Eminescu, Avram Iancu, Romulus Ladea, Gheorghe Lazăr, E. Racoviță, Gh. Șincai, și la Seminarul Teologic Ortodox.

Juriul *FestLit Cluj 2015*, alcătuit din Gabriel Coșoveanu, Daniel Cristea-Enache, Emilian Galaicu-Păun, Ioan Holban, Antonio Patraș, Irina Petraș, Cornel Ungureanu, Răzvan Voncu, va decide câștigătorul Marelui Premiu. Printre nominalizați (nominalizările au fost făcute de fiecare filială în parte): Grațiana Benga, Corin Braga, Rodica Braga, Al. Cistelean, Dan Cristea, Vasile Dan, Mircea A. Diaconu, Mircea M. Ionescu, Angelo Mitchievici, Doru Munteanu, Aurel Pantea, Doina Ruști, Octavian Soviany, Victor Gh. Stan, George State, Maria Șleahțișchi, Cornel Mihai Ungureanu, Dumitru Ungureanu.

Vor avea expoziții în cadrul Festivalului: Irina Petraș, Rada Niță, Laura Poantă.

MUZEUL TRAMVAIELOR

de Petru ISTRATE

Strada era pavată cu piatră cubică din granit lucios, care, după ce-l călcase roțile caleștilor și cele ale căruțelor calicilor deopotrivă, vreme de mai multe secole, dobândise o culoare albăstruie. Ochii oboșiți ai bărbatului vedeau cum casele din lemn erau riguros așezate de-o parte și de alta a străzii, având două sau trei etaje, terminate în mansarde cocoțate pe cer, veritabile cuburi de păsări din care ies uneori busturile servitoarelor cu brațe vâjnoase, gata să-i strângă pe toți acești bețivi de pe drumuri, să le scoată bocancii și să-i arunce după sobă, în timp ce îi ceartă și le golesc buzunarele de ultimii bani - tragedia bețivului și a nevestei isterice. A doua zi, calicii urmau din nou același drum spre una din multele cărciumi, purtând cu ei același jeg lucios și gros pe haine, la fel ca cel de pe pietrele cubice pe care călcau dezorientați. Eventual vor bea pe datorie, fiind încă departe ziua unei probabile plăți, iar concubinii, garanția împăcării: o sticlă cu țuică.

Târgul are farmecul lui pe care-l fac deopotrivă sărăntocii și bogății, veritabili gentelmeni cu joben și mănuși, obișnuți să-și rezolve business-urile din mers, printr-o strângere de mână, apoi micii vânzători ambulanti de ziare, tocmai ieșiți de-a valma din redacția ziarului de alături, un tabloid cu subiecte la modă. Patrula călare a poliției impresionează lumea prin ținuta rigidă și privirile tăioase ale agenților cu favoriți remarcabili.

Bărbatul se strecoară prin această mulțime pestriță, el, cel întors acasă cu alura unui colonialist, bărbat în putere, îngrijit și pedant, care poartă un costum din pânză albă, ușoară. Pătrunde în cetatea de baștină care impresionează prin mizeria ei umană ce se răsfărăge către colțul pieței centrale, săracii orașului stând la coadă pentru o porție de supă comunală, mâncare ieftină, dar binecuvântată de preotul în anterioriu negru - o țesătură de culoarea cazanului în care fiebe mâncarea -, un stoic cu cruce mare de metal în mână.

Un platou de filmare pe care se toarnă un film oarecare; spațiul are un aer de epocă acum, în miezul secolului vitezei. Scena uriașă se detașează de tot ceea ce este în jur, de pereții de sticlă ai clădirilor corporațiilor, de parcul dreptunghiular precum și de apa albastră a oceanului care mărginește limba aceasta de pământ binecuvântat de

Dumnezeu.

Cumpără un buchet detrandafiri roșii, pe care vânzătoarea, figurantă în film, i-l oferă fără vreun ambalaj, băgând printr-o fantă gologanii zornăitori într-o casetă; apoi, el se plimbă de-a lungul șinei pe care trebuie să vină tramvaiul, o linie care a scăpat sistematizării și care vine dinspre periferii înspre centru, unde are stația finală. Din el coboară Laura, tânăra căreia îi sunt destinați trandafirii, și ea îmbrăcată în costum de epocă.

O găsește altfel decât o știe în realitate, ochii ei par a fi de un albastru mai intens, părul blond lins îi este acum ondulat și prins sus, iar gâtul neverosimil de alb îl are dezgolit, pentru ca pălărioara cu boruri largi să i-l pună și mai bine în evidență. Râd, se pupă acolo, lângă șina care face o buclă lină, pentru ca tramvaiul și călătorii care au urcat în luxoasele vagoane să dispară încetul cu încetul, în mersul sacadat, către periferie, unde îi este locul.

E puțin confuză, surpriza se citește pe fața ei în timp ce el o ia de după talie și încearcă să o liniștească folosind cuvinte spuse pe un timbru melodios; apoi merg la pas, se amestecă tot mai mult în masa de figuranți. *Motor!* - tipă cineva și aparatele pornesc, se înregistrează scena în care fiecare își joacă rolul pe stradă. Ei se plimbă pălăvrăgind despre tot felul de lucruri, vechiul lor loc de întâlnire pare cu mult mai vechi, așa decorat pentru film. Regizorul a oprit totul, o ia de la capăt, fiindcă ceva nu a mers cum a vrut el, dar ei, ca mulți alții, își continuă priplul în lumea vechi, în acordurile muzicii din difuzoarele ascunse în frunzișul platanilor sau în mansardele caselor de carton.

- Un carnaval! Uite, confetti care zboară prin aer! - exclamă Laura. Îi arată un colț de casă din a cărei mansardă sunt expulzate hărțile spiralete. Pitici cu măști defilează prin fața intrării unei clădiri impozante, o bancă e păzită strașnic de carabinieri de epocă, încălțați în cizme cu pinteni.

- Ai văzut că au măști? - El dă aprobator din cap, în timp ce colțurile gurii i se arcuiesc în sus la vederea circarilor care dansează executându-și numărul pe o estradă improvizată pe butoaie. Mâinile bărbatului și ale femeii sunt cu palmele împreunate la spatele ei, o figură relativ recentă, dar nimeni din regie nu-i atenționează pentru asta. O privește fascinat, în timp ce ea îl întreabă măgulită de ce face așa;

el îi răspunde simplu că îi place să o privească. Întotdeauna i-au plăcut femeile - își reamintește ea și pășește totuși fără a slăbi strănsorea mâinii care-i cuprinde ferm talia. A văzut un personaj interesant, un vechi lup de mare, cu o tarabă pe care are expuse pălării de epocă. Laura ia una și o încearcă, dar, dezamăgită, o pune aproape imediat la loc, ca să încerce una verde, cu boruri largi, asimetrice, evazată în spate și decorată cu o agrafă mare de alamă. O pălărie gen *Oliver Twist*, care-i place și îi și vine bine. Râde fericită, a uitat că a părăsit-o adesea pentru ocupațiile lui care aduc bani - deplasări în care este însoțit de secretare, acele femei care nu au o ocupație anume, care nu au timp pentru ele, ci sunt mereu la dispoziția firmei și firma este casa lor cu tot ceea ce înseamnă ea, inclusiv bărbații.

- Și dacă n-am mai pleca niciodată de-aici? O încălcare a regulii. - El râde fericit de ideea ei surprinzătoare și nu înțelege de ce ar rămâne o perioadă atât de lungă; infinitul, adică niciodată - cum se exprimă ea când face referire la infinit - nu se pune. Pentru el, infinitul este un an, doi, poate trei, nu mai mult. Crede că pentru ea este chiar mai puțin. Femeile se plictisesc repede de orice lucru nou - își aduce aminte în timp ce îi plătește falsului lup de mare pălăria. Observă că marinarul are dinții intenționat colorați, nu stricați, iar brațele îi sunt mai degradabile decât fibroase, nu groase de la cât de mult a tras de frânghiile corăbiilor. Un ins obișnuit al fast food-urilor - se gândeste. Ea mărește pasul și se repede parcă prea repede înainte, îl trage și pe el în turma aceea care este carnavalul, o masă de oameni care mășaluiește pe stradă în ritmul trâmbițelor și al focurilor de artificii, al pocnetelor de petarde. *Motor!* - se aude, dar nimeni nu ține cont de nicio regulă. Laura și-a pus pălăria cu agrafă pe cap și l-a rugat să i-o țină pe cea împrumutată de la magazinul cu recuzită. Se pare că a slăbit, că mijlocul îi este mai subțire, e drept că au trecut câteva zile de când nu s-au mai văzut. O fi iubit-o altcineva - îi trece brusc o săgeată a gândului pervers prin minte. Și starea ei de bună dispoziție, așa, la un simplu carnaval, o filmare oarecare, care are loc frecvent în oraș, îl impresionează plăcut. A pierdut medalionul pe care el i l-a făcut cadou sau poate că nu-l mai poartă - se gândeste el. Și nici cerceii scumpi de aur, cumpărați

de la magazinul muzeului metropolitan de antichități, cercei care imită bijuteriile originale romane. Le sunt oferite măști, sunt opriti chiar de un tânăr care-i îndeamnă să-și aleagă. Ochii trebuie să se potrivească, adică să fie găurile în dreptul ochilor, restul este cât de cât în regulă. El, un lup fioros, care respiră printre colții de plastic, cu limba roșie atârând din gură și părul negru ca o coamă aruncată pe spate. Ea, Scufița roșie, cu o față rotunjoară și părul galben prins în două fundițe albe școlărești - o păpușă Matroșca în mărime naturală. Colțurile buzelor, vopsite din abundență în roșu, i se arcuiesc ușor în sus, dându-i un aer ștrengăresc. I-au pictat și pistrui, pe care Laura îi are, de fapt; vara tenul i se umple de o mulțime de pete mici, din pricina razelor nemiloase ale soarelui.

Deși transpirată, e fericită și în sărutarea lui, în care buzele îi ating gâtul, el simte gustul sărat al sudorii care i se prelinge subțire pe tâmplă, apoi mai jos. Vrea să iasă, să evadeze, dar se împiedică de picioarele celor care mășaluiesc înainte, unii după alții și, evitând căderea, prinși unul de celălalt se refugiază pe o stradă care o coțeste brusc spre stânga, o stradă care nu face parte din platoul de filmare, sau nu azi, pentru că mașinile au fost ridicate sau în parte au fost mascate cu imense cartoane multicolore, astfel că aduc cu tarabele unor vânzători care abia că acum își scot și își așază marfa. Nu este nimeni de la poliție care să împiedice curioșii să pătrundă în viitorul platou, pentru filmarea de a doua zi, nici măcar cordoanele acelea roșii și albe din plastic pe care scrie *Nu treceți! Poliția*. Se opresc să bea apă de la o cișmea, o cișmea care este o replică foarte reușită a celor vechi care împânzeau orașul, ingenios înlocuind cișmeaua originală, din care apa țâșnește printr-un jet foarte scurt la o simplă apăsare a clapetei. El apasă puternic mânerul pompei de mai multe ori și un șuvoi serios de apă cade pe asfalt, stropindu-le picioarele și făcându-i să râdă de ineditul situației.

Când el se ridică îndreptându-și coloana, își scutură și picioarele de apa care i-a udat ciorapii și pantofii de cinci sute de dolari, care nu sunt din recuzita închiriată de la magazin. Atunci, un tramvai electric trece aproape, mai să-i lovească, circulând pe o linie despre care credeau că a fost defaectată de mult timp, dar care era tot acolo, doar fusese acoperită cu piatră cubică și acum, cu

prilejul filmării, o refăcuseră.

Făcea parte din decorul filmului - așa părea -, iar vatmanul purta și el favoriți - un individ gras, câștigând bine, ca toți vatmanii din timpul evocat.

- E chiar tatăl tramvaielor - zise el privind înspre tramvaiul cu un singur vagon, care se opri-se. - Te rog, o călătorie, pe noi ne așteaptă! - o rugă el. Alergară înspre tramvaiul care zăbovea și, imediat ce puseră piciorul în vagonul de lemn, se simțiră și mai mult prinși în atmosfera filmului. Bâncile erau tari și lor li se părură grozave, pentru că vagonul nu avea ferestre, era deschis, și puteau simți cum aerul îi izbește în față. Călătorii vorbeau cu glas tare, se cunoșteau, făceau desigur zilnic același traseu.

Hoinăriră așa cu tramvaiul pe străzi care duceau spre periferia orașului, printre clădirile înalte ale corporațiilor ce păreau că se prăbușesc peste ei când treceau prin dreptul lor, dar, de fiecare dată, scăpau cu bine. Afară, lumea mergea aproape alergând, bărbați în costume și cravată, femei de asemenea în ținute-business, iar mașini scumpe treceau în viteză pe lângă ei sfidător. Reclamele neoanelor aprinse în mijlocul zilei, jocul acesta costisitor, amăgitor al orașului, lumea care discuta tot felul de lucruri în vagon, cameramanul care manevra camera de luat vederi - și o făcea aparent de capul lui, căci nu era nimeni aici care să-i spună ce să filmeze și ce nu - erau imaginile care li se perindau prin fața ochilor. După City, tramvaiul trecu pe o linie ce mergea pe lângă docurile portului, unde trăgeau la chei navele mari, adevărate orașe plutitoare de înălțimea unor blocuri cu zece etaje și coșuri imense. Portul turistic era animat de vizitatorii care veneau din Caraibe cu trolere mici de mână, așteptând cuminți lângă autocarele cu două punți pe spate și cu roți ce erau manevrate independent, pentru a lua mai ușor o curbă. Razele soarelui loveau cu putere în carcasele metalice ale mașinilor și vapoarelor spărgându-se în mii de reflexii care erau apoi percepute de ochii lor.

Tramvaiul luă viteză și trecu prin mulțimea de turiști care se dăduseră deoparte, fără a-i remarca prea mult și depăși o locomotivă de epocă, o pufăitoare frumos așezată lângă chei, pe o linie moartă, dar care, deși se înfunda la un moment dat, era totuși legată de linia tramvaiului - altfel mașinăria cu aburi nu ar fi putut fi expusă acolo, unde o mulțime de curioși asista la manevrele pe care le făcea mecanicul introducând apa în cazan și pornind manetele, astfel punând locomotiva în mișcare.

- Un muzeu - îi șopti Laura - un muzeu în care sunt deopotrivă locomotive, tramvaie ca acesta

sau, poate, un tramvai cu cai. Aș vrea să-l vizităm, vrei?

Nu găsea niciun impediment să se plimbe câteva zeci de minute printre mașinăriile vechi cu aburi, cele care, în mod obișnuit, făceau deliciul copiilor.

- Nu coborâă nimeni! - au fost atenționați de cameraman. - Turnăm o scenă importantă. - Și câțiva bărbați din față porniră o bătaie între ei cu sticle din zahăr, pe care și le trânteau în cap spărgându-le și răspândind un miros de sirop colorat în vagon. Era mai degrabă totul hazliu și lumea râdea lovindu-i cu ouă și cu niște roșii stătute pe protagoniștii scenei.

Se luptau de ceva vreme, timp în care perechea savura peisajul locomotivei cu aburi care pornise manevrele și mergea cu spatele o bucată de linie, ca să o pornească înapoi spre capătul unde copiii erau atât de entuziasmați, încât săreau în sus de bucurie la vederea aburului scos pe coșul cazanului și la mișcarea roților imense, cu contragreutăți.

Locomotiva pufăia în apropiere și îi învăliu cu un nor de fum din care rămăsese un strat subțire de funingine pe haine. Cameramanul se declară mulțumit de prestația actorilor din capătul vagonului și era gata de a filma o altă scenă. Era și cameraman și regizor de platou; cum de nu le trecuse prin cap că era un film cu buget redus? Aceasta era explicația! Pentru ei, scena care li se potrivea era o conversație care să sfârșească printr-un sărut prelung. Discutară o vreme din ochi, privindu-se lung și îmbrățișându-se, apoi buzele lui îi cuprinseseră gura mică și o frământară, carnea buzelor sale simțindu-i dinții regulați. Saliva ei era dulce și tot corpul îi mirosea frumos. Mai, mai! - țipau extaziați cei din jur, agitându-se în preajma lor, în timp ce cameramanul era cuprins de moment și învârtea cu putere roțile aparatului, manevra butoanele și mânerul camerei, pentru a prinde cele mai bune detalii. Sărutul se sfârși în aproape sufocarea ei, care privea figuranții cu ușurare și plăcere totodată, pătrunsă de fiorul pe care i-l stărnise momentul sărutului.

Cameramanul dădu ordinul de plecare și trecură pe lângă direcția tramvaielor, unde mai multe tramvaie cu cai așteptau, gata de plecare, încărcate cu figuranți ca și ei - căci aveau conștiința că, în pofida rolului aparent important, asta erau, în rând cu ceilalți.

De pufăitoare trecuseră de mult, abordară din nou drumul printre zgârie nori și neane colorate aprinse în miez de zi, pe aceeași linie veche.

- Nu vrei să coborâm în City? - se rugă ea. - Ce are dacă mergem o bucată de drum așa costumați? Aș bea ceva, să stau într-un loc confortabil.

- Nu se poate coborî! - zise vatmanul, refuzând să oprească.

- Ei, asta-i culmea! - se revoltă el. - Nu am putut coborî în port, nu putem coborî nici în oraș. Ce este, se mai trage o scenă, suntem din nou protagoniști? - Cameramanul se apropie de ei cu intenția de a-l calma.

- Mai avem o scenă, lumea este liniștită, se vor plăti bani mai mulți. Nimeni nu vrea să-i piardă.

- Doar n-o să fim linșțați acum, dacă coborâm!

- Nu, nu este vorba de asta, dar e păcat pentru muncă. Va trebui să jucați roul bărbatului infidel, așa mi s-a transmis.

- Du-te, domnule, nici nu vreau să aud, vreau să cobor imediat și prietena mea de asemenea. Uitați, o doare capul deja, îi este de-ajuns. - Regizor și cameraman totodată, bărbatul care făcea filmul încerca să le explice rolul lor, rolul important al scenei în film.

- Deci, după ce v-ați sărutat soția, o altă femeie vă va atrage atenția, o femeie frumoasă de asemenea, doar dumneavoastră sunteți un bărbat cu receptivitate la femei. - Și îi indică femeia căreia îl trebuia să-i cedeze locul în tramvai.

- Dumneavoastră vă ridicăți și îi cedați locul, moment în care dânsa se va arăta interesată de dumneavoastră. Ce discutați, asta nu va fi surprins.

- După care, putem coborî în sfârșit! Ce zi agitată! - Cameramanul dădu de înțeles prin mimica feței că da, și repede, pentru a nu mai pierde timpul, se avântă pe scaunul său și porni să răsucescă butoanele și manetele camerei, timp în care străina frumoasă se ivi din față, ca și când ar fi urcat atunci în tramvai, și se îndreptă spre locul unde stătea el. Dădu să se ridice, dar cameramanul îl opri cu un strigăt puternic, avertizându-l că nu sosise încă momentul. Când femeia ajunse foarte aproape, el i se adresă invitând-o să îi ia locul. Pentru moment refuză, așa de formă, după care, foarte flatată, acceptă și, când el se ridică, îl sărută surprinzător pe gură - un

sărut care pe el îl lăsă mască, în timp ce cameramanul filma totul în extaz. În sfârșit, femeia se așeză pe locul lui vărându-i cu cea mai mare naturaleză o hârtie în mână.

- Ce a fost asta? - vru să știe Laura, în a cărei privire se citea stupefacția. - Te-a sărutat! - Cameramanul opri aparatul și reveni spunându-le că scena a decurs foarte bine și că o va introduce în film, fiind spontană. Nu așa își imaginaseră ei că se va întâmpla - îi spuse el - și că, desigur, totul a fost dinainte plănuț. - Acela le zâmbi șmeche-rește. - Ei, dacă ați vrut să fiți actori, asta este!

Tramvaiul se opri, erau liberi să coboare. Clădirile înalte stăteau în continuare gata să se prăbușească peste ei. La marginea uscatului, șoseaua lată șerpuia de-a lungul țărnelui și miile de mașini alergau pe ea.

- Deci coborâți? Nu mai doriți să repetăm, să facem o altă scenă?

- În mod sigur, o să ne plimbăm de-a lungul țărnelui, ajungem cumva, e de ajuns pentru astăzi!

- Să nu vă pară rău! - izbucniră toți cei din tramvai. Îi priveau serioși. Dar el coborî și, înainte de a apuca să-i întindă mâna Laurei, tramvaiul o luă din loc brusc. Cameramanul se făcu că nu observă strigătul său de a opri tramvaiul, iar Laura îl privea speriată, neîndrăznind să sară din mers. Mai apucă să strige să-i nu-i fie teamă. Apoi, în timp ce se plimba singur pe chei, fumând o țigară și privind siluetele clădirilor care se profilau în apa adâncă, o femeie se apropie de el. Se întoarse și dădu să o îmbrățișeze. Dar nu era Laura, era femeia care îl sărutase în tramvai și care coborâse pe ușa din spate a tramvaiului.

- Acum ce mai este? - o întrebă. Dar femeia nu-i răspunde și, răsând, o luă înainte. Ajunseră și la capătul liniei, unde șina era scoasă de mult și miile de mașini alergau pe șoseaua lată în direcția unde se profila o statuie în mijlocul apelor mării.

CELE DOUĂ JUNONE

(CONFESIUNI CREATOARE)

OLIV MIRCEA

1 - Întâia Junonă

Pictura pe care o „dezvăluie” în cea mai recentă expoziție a sa **BIRÓ KÁLMÁN ENIKŐ** duce cu îndreptățire cu gândul spre abstracțiune ca reprezentare iconică, încercând să redea de la bun început substanțialitatea cu mijloacele feericului, a preciziei curate și transparente dar și a imaterialului. Fără să scoată la iveală iluzoriul, fără să siluiască elementele, făcând expresiv organismul formal pe care îl inculcă în spiritul conținutului, dar creînd relații în care articularea cu întregul dă ritm și asigură armonia muzicală a compoziției, artista face dovada că modul ei de a reprezenta și de a edifica se plasează în inima culturii majore.

Elementul de formă este dat de energiile lineare și tonale, plane, temporale și spațiale. Gradele de intensitate cromatică sunt înțelese în primă instanță ca elemente spațiale, dense sau vaporozăse asemenea unui nor sau orizonturilor materiale ale lemnului și ale pietrei marmorate; puncte și linii, în relație unele față de altele, într-o a doua instanță, realizează, cum spuneam, formații plane și temporal-spațiale. Fascicul de linii, un fluviu de apă liniștit ondulatorie, „convergențe” dar și „divergențe”, punînd în valoare diferențe de expresie între linii, suprafețe străbătute în orizonturi de linii, senine sau înrourate și încețoșate, în

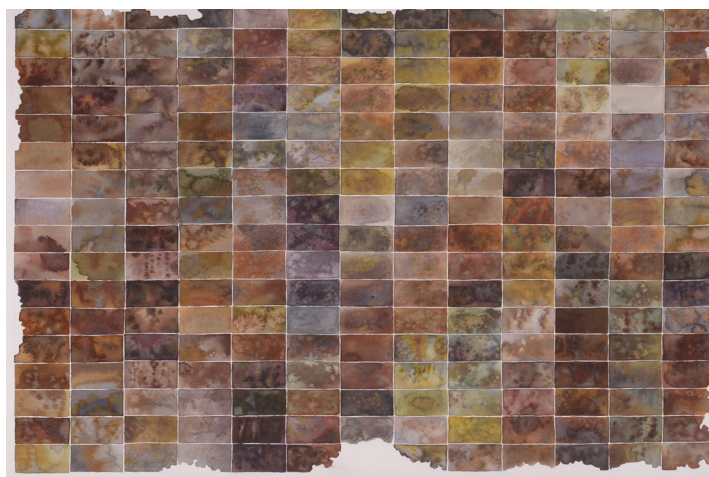
care mișcare ce aduce sugestia unor orizonturi campestre, celeste, minerale respiră, sînt vii, trăiesc. Multe amintiri, nostalgii, melancolii; o enormă confesiune a memoriei creatoare, o călătorie plină de bogate impresii.

Linii, pete, suprafețe netede și însuflețite de culoare. Mișcare ondulatorie. Mișcare articulată, frîntă, împletită, țesută, zidită. Solo-linie, duo-linie, linie multiplă, linie pierzîndu-se, linie accentuîndu-se în cer, dinamică, asigurînd un echilibru voios al drumului, al urcușului. Un tremur stăpînit, o adiere răcoritoare, o furie, o cauză bună al cărei parcurs este povestit de linia dreaptă ca de o „axă a lumii”, cum ar numi-o Novalis.

Linia este un element necompus. Simfonia formală a liniilor ia naștere prin folosirea unor construcții compuse, înfățișate ca suprafețe plane de linii care intră în relație reciprocă asemenea unor ape curgătoare în mișcare. Mișcarea aceasta, sugerată, stă la baza vie a devenirii. O artă temporală, spuneam, o artă în care spațiul este și el o noțiune temporală...

Ochiul tactil al celui care privește și contemplă armonia muzicală a orizonturilor, ne dezvăluie că Biró Kálmán Enikő preferă, în construirea smerită și tenace a operei sale, o anumită simplitate de ansamblu care nu trebuie sub nici un chip confundată cu sărăcia. Această simplitate scoate la iveală capacitatea artei de a trăi în armonie, dar și cunoașterea de sine din ce în ce mai adîncă.

Opera plastică a artei este recepționată simultan și nu în succesiunea concepției ei „muzicale”, escaladînd astfel uniformitatea impresiei și înțelegînd variabilitatea intensă dimpreună cu multiplicitatea semnificației. *Lucrarea are menirea de a substanțializa tot ceea ce pare a fi relativ.* Se poate cu ușurință identifica în cvasimajoritatea lucrărilor ceea ce Paul Klee numește „ancestralul feminin” în care își găsește expresia calmul, energia de creștere, bunătatea și stabilitatea etică. Forma abstractă devine formă de semnificare, devine simbol pur, simbol al ascensiunii telurice ca pildă cosmică și simbol al rupturii sacrale de nivel. O polifonie creatoare de liniște prin echilibrul de mișcare pînă acolo unde începe

misteriosul și tainicul.

În cazul acuarelelor expuse de Biró Kálmán Enikő, *culoarea este în primul rînd calitate și în al doilea rînd greutate.* Valoarea coloristică vine mîna în mîna cu valoarea tonală deschisă sau închisă.

Extinderea și limitarea orizonturilor (*anabasis-ul, diabasis-ul și katabasis-ul*) este, după cum e de la sine înțeles, măsurată.

Linia este măsurată. Orizonturile cromatice sunt compuse din cîte o culoare principală sau primară care alternează cu una dintre cele mai importante culori de amestec sau binare, astfel încît aceste culori de amestec – trei la număr – ajung să se găsească între componentele lor sau culorile lor principale: verde între galben și albastru, violet între roșu și albastru și portocaliu între galben și roșu. Perechile complementare amestecîndu-se după direcții diametrale care ajung la un moment dat griuri.

Părăsind domeniul elementar-formal artista poate „elabora” compoziții ritmice care dau punctul de greutate, punctul critic în care se ating cele mai înalte și semnificative conținuturi și care exprimă bogatele înzestrări sufletești ale autoarei, care reușesc să exprime împreună acel *punct numinos* care creează ceea ce obișnuim să numim *figură de obiect*. Există prin urmare în pictura artei trei culori principale și trei culori secundare principale sau șase culori vecine principale sau de trei ori două culori – perechi de culori înrudite. Orizonturi și stil. Alegerea elementelor formale, a felului și a modului în care ele sunt legate unele de celelalte reprezintă în caz analog, comparabil, cu gândul relației muzicale dintre motiv și temă.

Creția recentă a artei se amplifică din ce în ce mai mult sub ochii noștri. Ispita pe care o reprezintă dispoziția superioară a amplificării reușite să combine o *poetică a imaginației cu o poetică a imitației* dirijate de principiul *ars similia naturae*.

Însușirile asociative ale unei asemenea „construcții” îi permite artei să grupeze elementele formale împreună, curat și logic, încît fiecare configurare se așază pe locul ei propriu fără a zdruncina construcția care este și rămîne plină de viață și „împodobită” cu propriile ei pasiuni concrete.

Anumite raporturi între măsuri, anumite consonanțe coloristice și asocierea în lucrare a unor tonuri din gama clarobscurului aduc cu sine genuri de expresie bine definite și foarte particular- speciale.

Raporturile de măsuri din domeniul linear se raportează la orizontale și verticale, la mișcări unghiulare abrupte sau la zig-zaguri în contrast cu un proces mai mult orizontal, linear, care dau un suflu de inspirație și expirație deplin. „Căile” coloristice, mai reci sau mai calde, mai luminoase sau mai puțin luminoase în praguri de valoare, efervescente sau reținute, în contraste de intensitate, de valoare, de calitate de poziție, de pur – impur și care deschid, de fapt, perspective spre dimensiunea conținutului, a ordii coloristice.

„Figurile”, cum am putea numi fiecare din acuarelele lui Biró Kálmán Enikő, își obțin ceea ce am putea numi *ținută* și prin felul în care se pun în mișcare grupurile elementare se diferențiază căpătînd valoare de sine stătătoare.

Stabile în sine, liniștite, (orizontale înguste sau nu, dar și verticalele, fragile sau ferme), telurice sau celeste și acvatice.

Mișcările indică, de fapt, *dimensiunea stilului*.

Un romantism trezit la viață în care trebuie să ghicești un sens ascensional, care susține, minimalist, mișcări ce vor să se înalțe sub comanda unor forțe elevatoare care biruie forțele gravitației, conferind genezei durată...

Un romantism genuin care se dizolvă în universal.

Dinamicul și staticul mecanicii plastice se „acoperă” prin *compoziție*. Libertatea artei de a

compune este atât de mobilă pe cât este natura însăși de mobilă. La temelia misterioasă, acolo unde legea fundamentală hrănește evoluțiile, acolo deci, în inima care determină toate funcțiile, acolo, trăiește, ca artist, Bíró Kálmán Enikő.

2 – A doua Junonă

În poala naturii unde se păstrează cheia misterioasă a lumii, în străfundurile creației spre care o îndreaptă căile inimii, **MANA BUCUR**, menită să meargă într-acolo, caută adâncimile în străfundul cărora, ea a înșușit încă din anii formării sale la academia clujeană sub bagheta magic-misterioasă a Anei Lupaș și a lui Mircea Spătaru, trebuie regăsite primordiile. Ce răsare oare din această căutare, indiferent cum s-ar numi, vis, idee, fantezie, în cazul în care artista se leagă fără rezerve de formă? În acest caz, toate ciudățeniile ivite în imaginarul curent al Manei Bucur devin realități, realități ale artei care largesc și mai mult viața decât pare ea a se ivi, și a fi ea în mod obișnuit. Aceste obiecte sculpturale, mai mult decât obiecte ceramice, redau, cu mai mult sau mai puțin temperament, nu doar realități văzute, ci fac vizibile și *alcătuirii tainic întrezărite*.

Într-un timp agitat, în care lucruri tulburătoare sau poate înșelătoare sunt amestecate de-a valma, Mana Bucur își cultivă propriile mijloace artistice pînă la creșterea lor pură prin folosirea lor pură. Ceramica Manei Bucur, pămîntul, nisipul, apa și focul, ușor de înscris, în cub, în sferă, în ovoid, în piramidă, ne dezvăluie forma așa cum cei din jur doar au visat-o.

În cazul acestei artiste o exercitare curată a artei se întîlnește cu o cosmică concepție despre lume.

Relațiile artistice cu mijloacele formale, cu forma însăși în care se întîlnesc dimensiunile imaginii subconștiente cu arhetipul, deja în deajuns frecventat și cunoscut, explorat și îndelung exercitat. Combinînd și

recombinînd mereu, ce-i drept întotdeauna cu respectarea în limita posibilă a canonului măiestriei și lucrativității, artista se face mesagera căutării elementului pur. Ea visează o operă de o mare cuprindere prin întregul domeniu elementar, substanțial, de conținut și stilistic. Aceasta e clar că nu trebuie să rămîină doar un vis și, pentru că nimic nu trebuie și nu poate fi precipitat în „înfăptuirea” și în „întruparea” artistică, iată cum crește și se înalță sub privirile noastre, în ritmuri controlate, o operă. Artista caută și găsește forța interioară a multiplicării simțindu-i, ca o adiere, forța artistică ultimă.

Exersîndu-se într-un ordin al artei – ceramica – despre care Herbert Read crede că este „arta fără conținut”, Mana Bucur pune obiectul ceramic deasupra utilitarului și decorativului, așezîndu-l în ordinea figurală a sculpturalului și îi găsește definiția simbolică în regimul nocturn al imaginii în „miezul” unui *sintem* care se învecinează cu Dragonul, cu Spirala, cu Casa, cu Melcul, cu Sacrificiul. Acesta se așază într-o bună învecinare cu arhetipurile „substantive” și, ca expresie a unei firești coincidentia-positorum în care dialectica antagonismelor și a progresismelor pun laolaltă simbolul oului, cu cel al crisalidei, al leagănului, al gemelor și meluzinei, al pîntecului și al forțareței.

„Nocturnul” simbolic al Manei Bucur este intim, ascuns, calm, cald, profund și paradoxal, luminos și întunecat totodată, eroic și inițiant. Aceste caracteristici ale imaginației simbolice a artei sunt desprinse din tabloul sinoptic al clasificării izotopice a imaginilor întreprins de Gilbert Durand.

Lăsînd la o parte problema transformărilor dinamice putem repera genetic nucleul și nivelurile matriciale care produc elementele „simbolizante” ale sferei, ale oului, ale cochiliei ca simboluri predilecte ale exercițiului artistic-lucrativ al autoarei.

Realitatea geometrică a formei se dezvăluie în așa fel încît imaginația artei devine mai savantă și mai rafinată decît natura însăși. Ea parcă ar urma lecțiile unei geometrii transcendente. O geometrie estetică în care aproape totul radiază de *spiritul geometric al rotundului, al ascunderii și al locuirii ascunse, al fortificării* care te desprinde de dezordinea naturală și obișnuită a ansamblului lucrurilor sensibile.

„Lucrurile” Manei Bucur sunt obiecte estetice privilegiate, mai inteligibile vederii, deși mai misterioase reflexiei, decît toată realitatea obiectuală din jur. „Formarea” lor, în aceeași măsură cu forma, este și ea misterioasă. E un elan vital pe care îl „găzduiește” obiectul ceramic în frumoasa și impunătoarea geometrie a formei sale. Modelate și formate din exterior, obiectele poartă pecetea unei frumuseți retușate care atinge misterul vieții formatoare, misterul formării continue și lente.

Pentru Mana Bucur aceste „lucruri” sunt rînd pe rînd oul, cuibul, casa, cetatea, patria și un univers. Toate acestea conțin, în adîncul lor de „sens”, o *dinamică a retragerii, a adăpostirii*. Artista ne oferă prin lucrările ei o imagine de repaus, de liniște, de loc al întoarcerii. Aceste *semne ale întoarcerii* marchează nesfîrșite reverii, ritmuri ale vieții și lupte de toate felurile împotriva tuturor absențelor și a nedoritelor prezențe. E un sens al fidelității simple și delicate în fiecare din aceste lucrări înțelese ca receptacole de energii vădite și ascunse ale sufletului. Sufletul, la rîndul lui, devine atât de sensibil la lectura acestor imagini încît armonicele îi îngăduie să audă toate rezonanțele. Imaginea și obiectul sunt simple, fără dorință de pitoresc, loc al unui acord muzical, spațiu în care se țese pînza solidă a intimității populate de feminine și tandre rotunduri. Forma circulară a cuibului, sfera, ovoidul, devin un fruct care apasă pe propriile-i limite.

Dinspre ce reverii urcă asemenea imagini?

Visele despre casa-veșmînt sunt și ele generatoare ale unui exercițiu imaginar al funcției de locuire. E un paradox al sensibilității Manei Bucur care pune față în față o reverie a apărării și securității cu centrul de viață care este disimulat în uriașul volum al vieții și al lumii.

„Cuibul acesta de rîndunică”, „lucru de pe pămînt al cerului”, este un ovoid care, în felul lui, cîntă. El participă la pacea și armonia lumii fiind un punct în ambianța de fericire a întregului cosmos. Un cuib în lume, o casă onirică, o imagine care este și exercițiul unei prezențe poetice. Despre rotundul acestor

obiecte este bine să ne amintim o observație a lui Karl Jaspers conform căreia „*Orice ființă pare în sine rotundă*”. Acesta este un adevăr al unui metafizician care ne atrage atenția asupra faptului că obiectele ceramice ale Manei Bucur au, iată, ființa lor. Ființa imaginii își are lumina sa primară. Încă o dată, *imaginile rotunjimii pline* o ajută pe artistă să se adune în sine, să se dăruiască ei înseși, să își afirme ființa intimă. Trăită dinăuntru cu o exterioritate liniștită și calmă, ființa nu poate fi, o spune și ea asemeni filosofului, decît rotundă.

Vorbînd despre volume, însă, geometrul nu tratează decît despre suprafețele care le mărginesc. În timp ce artistul evocă raporturi obiectuale, ritmuri spațiale.

În timp ce sfera geometrului este o sferă esențială goală, sfera artistului este încărcată profund de conținuturi care sugerează viața și se referă la profunzimi de gînd dintre cele mai vii.

Fără să ne oprim la o examinare psihologică a imaginilor rotunjimii, mai ales a *rotunjimii pline*, și fără să analizăm semnificațiile realiste, literare, psihologice sau psihanalitice, am ales să ne oprim la forma de cuib, cochilie, pasăre, la formele de imaginare a „concentrării”, trebuie să ne raportăm la imagini ca la un „germen de viață”, ca la un „foc viu” de viață, de puritate, de pregătire pentru germinație și zbor.

Artistul, asemeni gînditorului oriental dar și al misticului, înțelege să exalte zborul care este cuibărit, și se odihnește în ou.

Forma creată de Mana Bucur este un bulgăre viu, un maximum de unitate.

„Lucrurile” și imaginea lor, fie că vin din forme, din culori, de la mișcări, din ritmuri obiectuale multiple, se concentrază și *imaginează pasărea absolută, deci ființa vieții rotunde*.

DIN SERTARUL CU POZE

Gruparea literară „Târnava”, acum mai bine de 20 de ani (24 iunie 1995), la Zau de Câmpie, cu prilejul lansării plachetei de versuri (debut) *Săgetătorul de cuvinte* de Adrian Armand Giurgea.

Invitați de onoare scriitorii Matei Călinescu, Adrian Marino și Cornel Moraru.

În fotografia de grup, se regăsesc, pe rândul din față, de la stânga la dreapta, poeții și scriitorii:

Iulian Boldea, Eugeniu Nistor, Vasile Ciia Dătășan, Mircea Miculi și Paula Buta, iar pe rândul din spate, de la dreapta spre stânga:

Gheorghe Păcurar, Ioan Găbudean, Gheorghe Botezan, Ioan Giurgea-Jărășteanu, Adrian Armand Giurgea, Matei Călinescu, Fogarasi Vasile, Adrian Marino, pr. Sorin Russu, Cornel Moraru, Ferencz Anamaria, Mircea Art. Mihail - șef serviciu Biblioteca județeană Mureș, Iulia Munteanu, Camelia Giurgea, Angela Lup, Monica Russu, ana Goga și Ilarie Oprîș - inspector cultural în cadrul Direcției Județene de Cultură Mureș

AUREL HANCU - 75 DE ANI!

Scriitorul, preotul și profesorul Aurel Hancu (născut la data de 20 septembrie 1940, în satul Subpădure, județul Mureș) împlinește frumoasa vârstă de 75 de ani, adică trei sferturi de veac, din care mai mult de o jumătate de veac a fost implicat în nobila activitate didactică,

completată din plin cu pasiunea nestinsă pentru literatură și pentru creație literară!

Cu acest prilej ne face o mare bucurie să-i fim alături și să-i dorim multă sănătate, viață liniștită, noi împliniri și tradiționalul

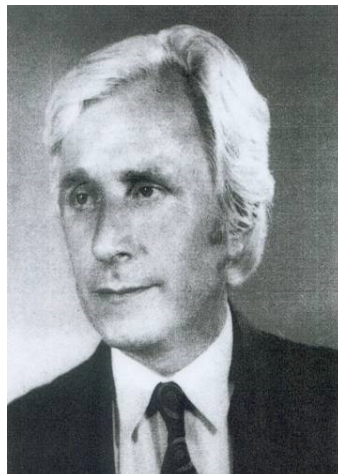
La mulți ani!

COMITETUL DE CONDUCERE

al Filialei Târgu Mureș a Uniunii Scriitorilor din România

și

Redacțiile revistelor Târnava și LitArt

EXPOZIȚIE OMAGIALA

ROMÁN VIKTOR

Muzeul Județean Mureș vă invită cu drag, la Galeriile UAPR din Tg. Mureș (str. G. Enescu nr. 2), joi, 17 septembrie 2015, de la ora 17, la vernisajul expoziției omagiale a sculptorului ROMÁN VIKTOR, unul din cei mai de seamă reprezentanți ai sculpturii moderne din secolul al XX-lea.

Expoziția poate fi vizitată până la data de 30 septembrie.

LitArt

Publicație lunară de cultură.
Apare la Târgu-Mureș
sub egida onorifică a filialei
locale a Uniunii Scriitorilor
din România.

ISSN: 2067 - 5240

EDITOR:
PFA GIURGEA ADRIAN ARMAND
Editura LitArt

Parteneri editoriali:

Societatea Scriitorilor,
Editorilor și Tipografilor
Mureșeni
și
www.cultura.inmures.ro

Colegiul onorific:

Cornel MORARU
Al. CISTELECAN
Iulian BOLDEA
Eugeniu NISTOR
Zeno GHIȚULESCU

Redactor-șef:

Adrian A. GIURGEA

Redactori-colaboratori:

Mana BUCUR
Cora FODOR
Dumitru-Mircea BUDA
Călin CRĂCIUN
Mediana STAN
Mihai SUCIU
Laurențiu BLAGA
Cornelia TOȘA
Rudy MOCA
Ioan GĂBUDEAN
Nelu MĂRGINEAN

Adresa de corespondență:
Târgu-Mureș
str. George Enescu nr. 2.
E-mail: redactia@litart.ro

Conținutul editorial
al revistei poate fi găsit
și pe internet
la adresa www.litart.ro

Autorii își asumă exclusiv
responsabilitatea pentru origi-
nalitatea articolelor, dar și pentru
opiniile exprimate.

Tipărit la

